

Segells i matrius de segellar de la Conca de Barberà i Camp de Tarragona (segles XIII-XVI)

Jaume Felip Sánchez

Segells i matrius de segellar de la Conca de Barberà i Camp de Tarragona (segles XIII-XVI)

Jaume **Felip Sánchez**

Carrer Major, 62. 43400 Montblanc

Resum: Estudi de les matrius de segellar i empremtes de peces trobades a Montblanc, el Rourell, Constantí i Barberà de la Conca i conservades en col·leccions particulars.

Paraules clau: sigil·lografia, Conca de Barberà, Camp de Tarragona.

Amb aquest article donem notícia d'una sèrie de matrius trobades a diferents indrets de la Conca de Barberà, majoritàriament a Montblanc, i comarques properes, actualment dipositades en col·leccions particulars. En alguns casos només ens ha estat possible veure i estudiar empremtes fetes amb lacre i, per això, només en presentem un dibuix aproximat, ja que no ens ha estat possible fotografiar-les. Malgrat les limitacions expressades pensem que el treball pot contribuir a millorar el coneixement sigil·logràfic i heràldic d'algunes institucions i llinatges catalans de l'època medieval.

Matrius de segellar d'entitats o personatges eclesiàstics

Matriu núm. 1, del Deganat de Montblanc

Forma: biojival

Llegenda: [S : DEC]ANATUS

[MON]TIS AL[B]I

Epigrafia: lletra gòtica del segle XIV-XV

Heràldica: creu allargassada d'on pegen dues cintes amb dos taus i dos monts florinats

Revers: sense mànec, amb restes de soldadura amb estany

Mòdul: mitjà, amb alçada de 46 mm i amplada de 27 mm

Material: llautó

Origen: Montblanc

Matriu núm. 2, del Deganat de Montblanc

Forma: rodona
 Llegenda: no en té
 Epigrafia: no en té
 Heràldica: forma de l'escut dels segles XVI-XVII, partit amb una tau a l'esquerra i un arbre arrencat a la dreta
 Revers: té mànec acabat en tres foradets, en forma de copó
 Mòdul: petit, de 26,5 mm
 Material: llautó
 Origen: Montblanc

Segell núm. 3 d'Arnau de Ferigola

Forma: biogival
 Llegenda: + S · A · D' · FERI-
 GOLA P(RE)CENTORIS T(ER)RA-
 CONE
 Epigrafia: lletra gòtica del se-
 gle XIII
 Heràldica: mata de farigola ar-
 rencada, amb un estel de vuit puntes
 al damunt
 Revers: no l'hem vist, només
 hem vist una empremta en lacre
 Mòdul: petit, de 36 mm d'alt i 24 mm d'ample
 Material: suposem llautó
 Origen: Montblanc

Sanç Capdevila al seu llibre pòstum *La Seu de Tarragona* (1935, Biblioteca Balmes, Barcelona, pàg. 154) documenta a Arnau de Ferigola com a precentor de l'església de Tarragona entre els anys 1246 i 1264, en que morí. Per tant, el segell ha de ser anterior a aquest darrer any.

Matriu núm. 4 de Convent Mercedari (Santa Maria dels Prats?)

Forma: biogival, trencat, només
 es conserva la meitat inferior
 Llegenda: ... MERCED
 Epigrafia: lletra gòtica del se-
 gles XIV-XV

Heràldica: un frare ofereix una bossa a un sarraí que fueteja a un tercer personatge amb les mans lligades

Revers: no conserva mànec

Mòdul: mitjà, amb unes probables dimensions de 60 mm d'alt i 40 mm d'ample

Material: llautó

Origen: La Guàrdia dels Prats (Montblanc)

Matrius de segellar de particulars

Matriu núm. 5, de Ramon Retg

Forma: rodona

Llegenda: S DE / RAM/ON
R/ETG

Epigrafià: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: dins un tetralòbul gòtic, un escut amb trama romboidal

Revers: nansa amb anella per a penjar

Mòdul: petit, de 17,5 mm de diàmetre

Material: llautó, amb restes de dauradura

Origen: el Rourell

Matriu núm. 6 d'Arnau Martí

Forma: escut de base arrodonida

Llegenda: + : S : ARNAUT :
MARTIII

Epigrafià: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: escut amb tres barres heràldiques

Revers: nansa amb anella per a penjar

Mòdul: petit, de 27 mm d'alt i 23 mm d'amplada

Material: llautó

Origen: desconegut, prop de Montblanc

Segell núm. 7 de Guillem Guerau

Forma: ovalada o biogival
 Llegenda: + S · GUIEM GUE-

RAU

Epigrafia: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: creu de quatre braços idèntics capçats per tres borles

Revers: no hem vist la matriu

Mòdul: petit, de 30 mm per 19 mm

Material: suposem de llautó

Origen: Montblanc

Segell núm. 8 de Berenguer Riera

Forma: rodona
 Llegenda: + · S · BR · RIERA

Epigrafia: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: dues ones horitzontals

Revers: no hem vist la matriu

Mòdul: petit, de 18 mm de diàmetre

Material: suposem llautó

Origen: Montblanc

Segell núm. 9 de Guillemó Ninot

Forma: rodona
 Llegenda: + · GIAMO · NI-

NOT

Epigrafia: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: personatge dempeus, amb una flor de lis a l'esquerra

Revers: no hem vist la matriu, però té petit contrasegell amb la mateixa heràldica

Mòdul: petit, amb 19 mm de diàmetre i contrasegell de 12 mm de diàmetre

Material: suposem llautó
 Origen: Montblanc

Matriu núm. 10 de Guillem de Girona

Forma: biogival
 Llegenda: + : S : G : GUERUN-
 DI
 Epigrafi: lletra gòtica del se-
 gle XIV
 Heràldica: mont floronat amb
 el mont ratllat
 Revers: nansa amb anella per a
 penjar
 Mòdul: petit, de 29 mm d'alt i
 19 mm d'ample
 Material: llautó
 Origen: Montblanc

Matriu núm. 11 de Bernat de Viver

Forma: rodó
 Llegenda: + S · BN : DE : VI-
 VERIA
 Epigrafi: lletra gòtica del se-
 gle XIV
 Heràldica: barb amb el cap a la
 dreta, sobre fons d'ones horitzontals
 Revers: nansa amb anella per a
 penjar
 Mòdul: petit, de 20 mm de dià-
 metre
 Material: llautó
 Origen: Montblanc

Matriu núm. 12, de Pere Veya

Forma: rodona
 Llegenda: + S · PERE · VEYA
 Epigrafi: lletra gòtica del se-
 gle XIV
 Heràldica: ocell damunt tres
 arbres

Revers: nansa amb anella per a penjar

Mòdul: petit, de 19 mm de diàmetre

Material: llautó

Origen: Montblanc

Matriu núm. 13 d'Antoni Ninot

Forma: rodona

Llegenda: * S · ANTONI · NI-

NOT

Epigrafia: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: personatge dempeus, sosté un objecte amb la mà dreta (flor de lis?)

Revers: mànec de 20 mm de llargada, amb forat per a penjar

Mòdul: petit, de 18 mm de diàmetre

Material: llautó

Origen: Montblanc

Matriu núm. 14 de Bernat Jover

Forma: rodona, amb contrasegell

Llegenda: + S · BERNAT GOVER

Epigrafia: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: un jou

Revers: té un forat al mànec, a mitja distància (9 mm) del segell i el contrasegell

Mòdul: petit, segell de 17 mm de diàmetre i contrasegell de 12 mm

Material: suposem llautó

Origen: Constantí

Matriu núm. 15 d'Arnau de Valòria

Forma: rodona

Llegenda: + S · A · VALORIA

Epigrafià: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: un arbre o mata arrencada (de valeriana?)

Revers: té contrasegell a 16 mm del segell, amb forat a mitja distància del mànec

Mòdul: petit, segell de 16 mm de diàmetre i contrasegell de 10 mm.

Material: llautó

Origen: Barberà de la Conca

Matriu núm. 16 de Pere Grau

Forma: rodona

Llegenda: + S · PERICO GE-RAU

Epigrafià: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: una escala de cinc graons

Revers: nansa amb anella per a penjar

Mòdul: petit, de 21 mm de diàmetre

Material: llautó

Origen: Montblanc?

Matriu núm. 17 de Guillem de Masavall

Forma: rodona

Llegenda: + S · G · DE · MASAVALL

Epigrafià: lletra gòtica del segle XIV

Heràldica: masia amb torre

Revers: té contrasegell, amb signe de mercaderia, una P amb tres estels de sis puntes.

Mòdul: petit, segell de 19 mm de diàmetre i contrasegell de 13 mm

Material: llautó

Origen: Montblanc?

Matriu de segellar d'un particular jueu

Forma: rodona

Llegenda: Tadroç b(en) R. Reuvén *zikhronó la-berakhá* (“de beneïda memòria”) (transcripció de Jaume Riera i Sans)

Epigrafià: lletra hebraica medieval

Heràldica: torre bolsonada amb tres merlets

Revers: no l'hem pogut estudiar perquè l'estudi s'ha fet en base a una empremta

Mòdul: petit, segell de 23 mm de diàmetre

Material: suposem llautó

Origen: Montblanc

El que hi ha a continuació és el treball de transcripció i interpretació de Jaume Riera i Sans:

“Dins el camp: un bell castell, amb la porta a baix, els carreus molt marcats, i els tres merlets al capdamunt.

A la corona o cercle destinat al nom del propietari del segell:

A dalt de tot: **Una rosa**, però no discutiré si algú hi vol veure una estrella. Li faré observar, només, que hi ha alguna cosa a l'interior.

Continuant, segons el sentit contrari de les agulles del rellotge, perquè es tracta d'un escrit en hebreu:

Dos punts.

Una primera lletra, que és una *teth*.

Una segona lletra, que és una *dàleth*.

Una tercera lletra, que és una *resh*.

Una quarta lletra, que és una *waw*.

Una cinquena lletra que és una *sàmekh*.

Dos punts.

Una primera lletra, que és una *beth*. Sembla que té a sobre un senyal, com ara una ratlleta.

Una segona lletra que és una *resh*. Sembla que té a sobre un senyal, com ara una ratlleta.

Dos punts.

Una primera lletra que és una *resh*.

Una segona lletra que és una *àleph*.

Una tercera lletra que és una *waw*.

Una quarta lletra que és una *beth*.

Una cinquena lletra que és una *nun* final.

Dos punts.

Una primera lletra insegura que podria ser una *zain*. Sembla que té a sobre un senyal, com ara una ratlleta.

Una segona lletra no tan insegura, que podria ser una *lamed*. Sembla que té a sobre un senyal, com ara una ratlleta.

Quatre punts.

El nom propi que s'hi llegeix, doncs, és Tadroç b(en) R. Reuvén *zikhronó la-berakhá* (“de beneïda memòria”).

Una de les làpides hebraïques recuperades del fossar jueu de Montjuïc, de Barcelona, és en memòria de Reuvén ben Tadroç. Està datada l'any 1307 (Cantera-Millás, *Inscripciones hebraicas españolas*, núm. 114).”

Dades de l'estudi

Rebuda: desembre 2008

Supervisió: Gener Gonzalvo Bou

Acceptació: febrer 2009